

A LEVÉL.

Péter hosszasan várákozott az előszobában, míg végre sor került rá s beléphetett a híres doktor rendelőjébe. Többször ott akarta már hagyni az egész komédiát, mert hiszen absolute nem érezte betegnek magát. De hát a vezérigazgató azt kívánta, hogy vigyen bizonyítványt az egészségéről és éppen ettől az orákulumtól. Tudja Isten, most éppen semmi súlyt nem helyezett az úgynevezett jövődjére és füttyült a bankra meg a vezérigazgatóra: de hát legyen! ő most nagyon szeret mindenkit és miért ne teljesítené a vezérnek ezt a kis szeszélyét?...

Az idegspecialista ismerősen bólintott, mikor bemondta a nevét s egy levélborítékot tolt el maga elől. Péter megismerte rajta a vezérigazgató írását. Az öreg doktor bozontos szemöldjei alól élesen vizsgálta a Péter arcát, miközben leültette s nyájasan felkérte, mondaná el a betegsége történetét.

— Voltaképen most már nincs is mit elmondjak, alig is emlékszem rá, felelte Péter, mert hiszen soha könnyebbnek, vidámabbnak, egészségesebbnek és boldogabbnak nem éreztem magamat, mint most. Csupán a vezérigazgató úr ragaszkodik a vizsgálathoz. Tudja, kérem, a vezér nem egészen normális ember... mindenkit félig-meddig bolondnak tart. Azt hiszem, rólam is ilyesmit képzel... Pedig én kitünően érzem magamat... Az orvos bólintott:

— Persze, kitünő színben is van. De beteg volt, úgy-e? Mikor, **hog**y kezdődött s miben állott a dolog?...

— Hogy hogyan is kezdődött csak?... Igen. Azzal kezdődött, hogy biz én ötszáz frankot nyomtam egy didergő koldusleányka markába — a bank pénzéből. Miért? Tudja a csoda. Higyje el, eléggé bámultam rajta magam is. Mert soha életemben nem törődtem én a koldusokkal... Magam is csaknem koldus voltam valaha s fogcsikorgatva viaskodtam egész életemben a pénzért, a hataloméért. Letiportam volna az apámat is, ha pénzről volt szó. De hát az apámat csak formaképen említtem, mert nem tudom, ki volt?

Az orvos bólintott.

— Hatalmas, gazdag, nagy úr akartam lenni, folytatta Péter. A világ teremtése óta nem éheztek úgy a pénzre soha, mint ahogy én éheztem. Mi-csoda tervek, spekulációk, számítások forrtak az agyamban örökké! Hja, ha számításról volt szó, akkor én legény voltam a talpamon. Számok, mindig számok! Végtelen számoszlopok, mérlegek, mérlegek! Veszteségyeresség, vagyon-teher... Szerelmes voltam a számokba, hiszen bennük rejlett a jövő, a nagy bank, a vezérigazgatóság... Sokat rongyoskodtam és éheztem én a jövőért!...

Az orvos csak bólogatott s megszólalt:

— Térjen csak vissza a koldusgyermekhez, kérem.

— Igen... Az valóban furcsa történet volt. Átázva, dideregve, félig meztelenül, kinyújtott kék kezecskével állott a pénztárasztal elé... nem is tudom, hogy lopózott be?... Azt se tudom, velem mi történt? Láttam én ilyent ezret is. Ne higgye, hogy tán gondolkoztam... Előntött az igazság, mint a forró láva... Az igazság megragadta a kezemet... muszáj volt... az ötszáz frank a gyermek markában volt... a kasszából... Nem találja furcsának, doktor úr, hogy én csak akkor jöttem rá, hogy az a pénz joggal illeti meg azt, akinek nincs?... Persze nem én cselekedtem. Hiszen én soha nem voltam például szónok sem, s ha hallotta volna, milyen beszédet vágtam ki, mikor rántámadtak? Haha! Hogy húzódtak el tőlem! Nyilván azt hitték, megbolondultam!... S ekkor jött rám a betegség. Egy szempillantás alatt meggyűlöltem a pénzt, az életem bálványát! Brr! mikor megéreztem, hogy micsoda szaga van! És a számok mind összezavarodtak a fejemben. Hetekig csupa számot láttam, ha behúnytam a szememet, de hogyan! Tótágast álltak, verekedtek, futottak, taposták egymást. Kővér ötösök villámgyorsan ugráltak a szemeim előtt a tizedik, huszadik hatványra!... Folyton nyitva kellett tartanom a szememet, hogy igazán meg ne bolonduljak!

— Most nincsenek már ilyen látományai? — kérdezte az orvos.

— De... ez az egy megmaradt s néha visszatér. Ha számokra gondolok s behúnyom a szemem, mindig ezt látom. De nem akarok erre gondolni s így ritkán történik. Különben igazán nagyon jól érzem magamat. Egészen újjászülettem. Mióta nem bajlódom a pénzzel, az utálatos világ szép lett, a gonosz emberek sajnálatraméltók... És többé önmagamban sem kételkedem. Azt hiszem, doktor úr, én mindent, de mindent elérhetek, amit akarok...

— Például?

— Például azt látom, amit akarok. Amire gondolok, az megjelenik előttem. Akit látni akarok, az tüstént elem áll, még ha ötven, vagy ötszáz éve fekszik is a föld alatt. Sőt beszél is: amit tudni akarok, azt mind elmondja. Úgy látszik, valami csodálatos erő szellemvirága nyílt ki bennem. Nagy dolgokat fogok véghezvinni, doktor úr.

— Köszönöm — mondotta az orvos. — Látom, hogy kitűnően helyreállt az egészsége. Kérem engedjen meg néhány formáságot. Csupán formáságok, a bizonyítvány kedvéért, amit a vezérigazgató úr kíván.

— Csak tessék — mondta Péter mosolyogva. — Teljék kedve a vezérnek!

Valóban nevetséges volt az a hókusz-pókusz, ami következett. Menyit bosszantotta a szemét az orvos a villanylámpájával, hányszor ütögetett a térdei alá, meg mindenfelé s mennyi badar szót mondatott ki vele gyorsan, gyorsabban, leggyorsabban! Na, de ennek is a végére értek egszer.

Az orvos vidám, barátságos arccal fordult feléje:

— Két nap mulva legyen mégegyszer szerencsém! Szeretnék egyet-mást megismerni még a betegségéből, amire emlékszik... Tanulmány kedvéért... Isten vele!

— S a bizonyítvány? — kérdezte Péter.

— Most nincs időm megírni. Délután magam küldöm el a vezérigazgató úrnak. A viszontlátásra!

Másnap hívatta Pétert a vezérigazgató. Az idegspecialista felmetszett

pecsétetes levele ott hevert az asztalon. Péter aggódni kezdett a vezérigazgató egészségéért, mert a jól ismert pénzeszsák szemeiből furcsa, soha sem látott részvét, vagy micsoda kandikált feléje. Sőt! A vezér tényleg aggasztó állapotban lehetett, mert a kezét a vállára tette s megveregette az arcát:

— No, fiam, az orvos minden jóval biztatja magát ebben a levélben s egészen megnyugtató... Csupán hat hónapi pihenést ajánl. Hogy hat hónapig ne járjon a bankba s ne törődjék a számokkal...

— Cseppet sem törődöm velük már! — mosolygott Péter. — Örvendek, hogy megnyugodott felőlem, vezérigazgató úr!

— Igen... igen! — mondta a vezér, — teljesen!... Most hát pihenjen hat hónapig, egyék, aludjék... aztán majd meglátjuk... Szívesen adok önnek hat hónapi szabadságot s íme, itt van hat hónapi fizetése, tessék!... — Egy borítékot nyújtott át Péternek.

— Hat hónapi fizetés egyszerre! — hült el magában Péter. — No, az öreg tisztára megháborodott, szegény! Hisz ez csak végkielégítésül szokásos... Mi az ördög bútt belé!? Máskor ugyancsak nem volt bőkezű!

— Menjen valami üdülőhelyre s éljen a szabadságával okosan! — intette a vezér s nyájasan kitéssékelte az ajtón.

Péter alkonyatig kóborolt a mezőkön. Amióta a vezérigazgatótól kijött, nem volt többé derült, jókedvű és boldog. Valami félelmes nyomást érzett elhatalmasodni az agyán. Egy sötét, hideg sejtelem kigyója tekerőzött a szívére... Abban a levélben valami rossznak kellett lennie, hogy a vezérigazgató olyan nyájas és bőkezű volt! Biz' Isten, mintha csak meg akart volna szabadulni tőle, mintha csak szelíden kidobta volna a bankból!...

Lassanként feltisztult az agyában kollegáinak zavart és szánakozó arca is, amikor búcsúzóra kezét fogott velük... Azok is, mintha gyöngéd erőszakkal igyekeztek volna kituszkolni az ajtón... kitörölni őt az életükből... Tehát mégis beteg?... Mi lehetett abban a levélben?... Egyszerre égetni kezdte a pénz a zsebében... kivette... Felbontotta a borítékot... Vadonatúj bankók ropogtak benne... Hirtelen utálat vett rajta erőt. Adáz gyűlölet... Dühösen gyúrte, markolta a pénzt... az élete átkát!... Majd megjelent előtte a kis koldusleányka alakja, akinek ötszáz frankot adott... Ezen megenyhült, elmosolyodott... Egyszerre sietni kezdett a város felé. Úgy érezte, hogy megint előnti az igazság forró lávája. Szinte futásnak eredt valami forró vágy sarkantyúja alatt. A városligetbe ért... Zene ütötte meg a fülét. Arra tartott. Panoráma, körhinta, mézeskalácsos bődé, állatsereglet körül tolongott a nép. A körhinta boldogan forgó cseléd- és katona-közönségét tátottszájú, rongyos, csillogószemű koldusgyermek serege bámulta sóvárogva.

Péter boldogan felkacagott. Kivett egy százas bankót s a körhintás felé lengetve, kiáltotta:

— Megállj! Megállj!...

A körhinta nyekkenve megállott, a zene elhallgatott. A bakák dühösen káromkodtak a falovak, zsiráfok és struccok hátáról s a cselédleányok sikongattak a kocsikban.

— Száz forintot adok! — kiáltotta Péter... — add át a hintát a gyermekeknek!... Jertek, hintázzatok! — kiáltott a rongyosok felé. Iszonyú zsvajgással rohanta meg a verébhát a körhintát.

A bakák azonban nem akarták átengedni a teret. Már-már kezítésára került a sor, mikor Péternek mentő ötlete támadt.

— Hol az őrmester? — kiáltotta egy újabb százast lobogtatva meg.

A fajsiráf nyakáról egy barna hadfi ereszkedett le a bankóra bűvölt szemekkel.

— Alássan jelentem főhadnagy úrnak, itt vagyok! — szalutált engedelmesen.

— Egy hordó sört a vitézeknek, meg a babáiknak! — rendelkezett Péter. — Csak a hintát adjátok át a gyermekeknek!

És úgy lőn. A büszke faállatok soha nem vittek még a hátukon olyan boldog, noha piszkos és lármás népet, mint amilyen most kapaszkodott reájuk kettősével, hármásával. S a vörösre mázolt hintókban ujjongva kacaráztak a kócos, füstös, fényesszemű kölykek. Péter is felkapott egy papírára s hajrázva forgott a kicsinyekkel, míg csak el nem szédültek mindnyájan a harmonika harsogása közben. De a java csak ezután jött... Péter megvette a mézeskalácsos összes portékáit és a gyepen körbenült gyermekek közé szórta a mennyország minden édességét. Boldogan kacagot rajta, hogy hogy verekedtek érte az apróságok és milyen pofázást vittek véghez!... De ezt a látványosságot már a sétatér publikumának tömött gyűrűje csodálta végig...

Péter nem törődött a báméskodókkal, ő csak a koldusgyermekek boldogságának örvendett. Nem is törődött volna velük soha, ha egyszerre meg nem üti a fülét egy szó, amelyet előbb csak egy suszterinas súgott a pajtásának, s amelyet az tovább adott, míg lassan végiggyűrűzve a körön, átborzongott az egész társaságon s a Péter szívének ütődött: — Bolond!!

Furcsa szó volt... Mintha egyszerre minden megdermedt volna. A zene is mintha sikoltva elhallgatott volna... A mézeskalács is kifordult a kis piszkosok szájából s a szemük rémületre kerekedve meredt Péterre... Bolond!!...

Valaki rendőrt kiáltott.

Mintha kíméletlen, jeges szélroham sívított volna át a Péter agyán s egyszerre föliszonyodott benne a kérdés:

— Mi volt a doktor levelében?...

A menekülés ösztöne lobban fel benne. Felugrott, áttörte magát az embergyűrűn és a sötétedő utakon át elszaladt. Persze akadtak, akik utána futottak, üldözőbe fogták, kiabáltak:

— Bolond! Bolond! Fogják meg! — hangzott a háta megett. De a sötétben egérutat nyert Péter és a mellékutcákön át végre is elvesztették a nyomát. Remegve, feldúltan érkezett haza.

— Bizonyosságot! — hörögte forgó szemekkel. — Látnom kell azt a levelet!... Vagy holnap a doktorhoz megyek és kiszorítom a torkából az igazat!... Vagy a vezértől kényszerítem ki azt a levelet!... Látni akarom!... Igen! Akarom!... Mit gondolnak rólam? Minek tartanak? Mi lesz velem?... Ó, hogy el nem kaptam azt a levelet a vezér orra elől!...

A levél... a levél... kattogta a szíve, amíg az ajtó zárjával bibelődött s benyitva, fáradtan roskadt egy székre az asztal előtt...

Csaknem felsikoltott... Az asztalon ott volt az orvos levele. Igen. Tisztán látta... Noha teljes sötét volt már, világosan látta a felmet-

szett, pecsétetes borítékot és a címzést: „Méltóságos... vezérigazgató úrnak.“ Semmi kétség... Ez az!...

Reszketve kapott utána... de a keze csak az asztal terítőjét markolta meg... s ugyanakkor a levél ellebbent előle s a levegőben állott meg, vibrálva a szeme előtt...

— Mi az? — kiáltott Péter s érezte, hogy a rémület minden vérét a szívébe kergeti vissza. A haja égnek meredt.

— Ugyan, Péter, ne félj!... — szólalt meg ekkor egy suttogó hang a sötétben. Hiszen tudod, magad mondtad a doktornak, hogy amire gondolsz s amit látni akarsz, az megjelenik előtted. Látni akartad a doktor levelét: itt van!

— Ki vagy? — kérdezte Péter reszketve.

— A koldusleányka vagyok, akire ma gondoltál, mielőtt a koldusgyermekeket megvendégtetted. Rám gondoltál, itt vagyok.

— Honnan jöttél?

— Messziről... tudod, megfagytam a télen, miután elvették tőlem a pénzt, amit a bank kasszájából adtál. Most már jó dolgom van. Most már nem fázom, nem éhezem, nem koldulok... Most én már mindent tudok... Már nem vagyok földi gyermek... Nos, kivegyem a levelet?... Péter ekkor tisztán látott egy halvány kis kezét, amelyik két ujjával a borítékot tartotta a levegőben s egy másikat, amelyik kivette belőle a levelet és bontogatni kezdte.

— Elolvasad hát? — kérdezte a hang.

Péter behúnyta a szemét. Hopp! a kövér ötös rettenetes ugrásokkal szökkenet egyik hatványról a másikra. Nem! Ezt nem!... Inkább kinyitja a szemét! Inkább elolvassa azt a levelet. Százszor inkább! Ime, kisimítva áll előtte a papír a levegőben, fényesen, de nem világítva meg semmit a körülötte levő sötétből. A rejtelmes kéz két halvány ujja látszik csak, amint a felső jobb sarkát fogja és eléje tartja:

— Olvasd!

Igen, ez az az írás... Olvasnia kell... Olvassa is már... „állapota reménytelen... betegsége halálos, — bár hosszabb lefolyású... elbutulás felé vezet... teljes karakterváltozás lévén várható, pénzkezelésre és hivatala folytatására alkalmatlan... elbocsátandó... intézetbe még nem kell internálni... ápolóval megoldható...“

— Haha! Hahaha!... — kacag az a hang a sötétben.

— Mit kacagsz rajtam? Gyilkos! Hóhér! — kiált Péter kétségbeesetten. De a kacagás elhalkul, eltávozik, átfinomodik, ezüstcsengetyűként csilingel, vidáman, bájosan, édesen száll vissza a feje fölé, körülcsengi, megsimogatja, lefekteti, megnyugtatja.

— Ne félj! Ne félj! — cseng a fülébe. — Nem téged kacaglak... az orvost kacagom... a vezérigazgatót kacagom... a világot kacagom... Reménytelen!... halálos!... elbutulás!... karakterváltozás lévén várható, alkalmatlan!... Haha! Az orvos a reménytelen, az orvos a buta, a vezérigazgató az alkalmatlan... a világ a halálosan buta és reménytelen... Haha! Ne félj! Ne félj!

— Mit akarsz? Az Istenért, fejtsd meg! Vigasztalj meg, ne hagyj megörülnöm, ne kacagj többet, szólj már, hiszen a kacagásod csak előbb volt rémítő... most olyan kedves... szólj valamit!

— Ne félj, ne félj! A Titokzatos küldött hozzád... A Titokzatos,

aki megváltoztatott téged... Teljes karakterváltozás... persze, hogy teljes. Önzőből önzetlenné, zsugoriból adakozóvá, keményszívűből nagylelkűvé, vakból látóvá, persze, hogy megváltoztál!... Igaza van az orvosnak, de buta, jaj de buta. Haha! Hahaha!... A te betegséged gyógyulás... A Titokzatos sok lelket betegséggel gyógyít meg. Adtál volna egy krajcárt is a koldusgyermeknek, ha egészséges lettél volna? Lám, betegen ötszáz frankot adtál! Persze, hogy nem maradhatsz a bankban, mert az egész pénzét a szegényeknek adnád, hogy ne dideregjenek és ne koplaljanak. Mert te ettől fogva minden pénzt a rongyosoknak fogsz adni... mert a szíved ettől fogva minden szenvedés láttára megindul... mindenkire megnyílik, mindenkire jó lesz... Ezt hívják ők elbutulásnak... igen, de ha az eszedet a Titokzatos meg nem veri, önző kutya maradtál volna... Betegség... halál? Az ő emberi szemükön át nézve, bizony nem természetes út a szív meglágyulásához... de a Titokzatos gondolatai mások, mint az emberek gondolatai. A Titokzatos a maga módján gondolkodik, tudod-e? Neki irgalmasság és szeretet a fő, s te csak így lehettél az övé, érted-e? Ki a buta és a reménytelen? Te, vagy ők?

— Meg fogok halni? — kérdezte Péter egész nyugodtan. Egy cseppet se félt már.

— Van még időd. Amennyi szükséges, éppen annyi. Persze, tudod, ha a te rossz eszed, ez a pénzreéhes, ostoba, vak eszed, ez a számító, buta eszed elbomlik, emberileg elvégzed itt a földön. De mit jelent az? Nincs-e egy pillanatban benne az örökkévalóság édes egésze, ha a Titokzatos megtaláltad? Van-e végzet, összetörés, elborulás, elbukás, halál a Titokzatosra nézve? Nemcsak út és mód minden arra, hogy magának nyerjen meg?... Ki mer itt ítélkezni? Csak hadd mondjanak bolondnak, szána-kozzanak rajtad kétes részvétükkel, te pedig kövesd a bolondságod sugallatát és tedd, amit győztes szíved sug...

— Valóban örvendek — suttogta Péter —, hogy a kolduleányt megajándékoztam... Lehúzták a fizetésemből... nagyon helyes... örvendek, hogy a gyermekeket megvendégeltem, ami maradt, azt is odaadom a szegényeknek, mert édes adni... édes sajnálni a szenvedőt, édes irgalmasan gondolni a nyomorultakra... és nem haragudni. Édes a bolondság. Vajjon meglátom-e a Titokzatosot, aki megváltott?

— Meg — csilingelték az ezüstcsengetyűk. — Azoknak a szemében, akikre szeretettel nézel. Azoknak az arcából, akiknek megbocsátasz. Majd szemtől-szembe is, tudod-e, amikor a buták eltemetnek... Ne búsulj, Péter! Haha! Kacagj, Péter! Édes kacagni, Péter! És ezer ezüstcsengetyű csendült fel a sötétben.

És Péter hosszasan, édesen kacagott vissza rájuk az éjszakában.
(Kolozsvár).

Makkai Sándor.

Exaltált ember városa, bár alaprajzi képe